

«ВЧИМОСЯ НАВЧАЮЧИ» ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

О.О.Малінка

В статті розглядається метод навчання студентів іноземних мов «вчимося навчаючи», сутність якого полягає в тому, що вони вчать, опрацьовуючи навчальний матеріал і повідомляючи його на занятті один одному. Також визначаються основні принципи даного методу та його переваги перед деякими традиційними методами навчання; наводяться конкретні приклади застосування його на занятті з іноземної мови; обґрунтовується ефективність використання цього методу в процесі навчання іноземної мови студентів нелінгвістичних спеціальностей.

Ключові слова: іноземні мови, ефективні методи навчання, «вчимося навчаючи».

«УЧИМСЯ ОБУЧАЯ» КАК ОДИН ИЗ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Е.А.Малинка

В статье рассматривается метод обучения студентов иностранным языкам «учимся обучая», суть которого заключается в том, что они учатся, обрабатывая учебный материал и подавая его друг другу на занятии. Также определяются основные принципы данного метода и его преимущества перед некоторыми традиционными методами обучения; приводятся конкретные примеры применения его на занятии по иностранному языку; обосновывается эффективность использования этого метода в процессе обучения иностранному языку студентов нелингвистических специальностей.

Ключевые слова: иностранные языки, эффективные методы обучения, «учимся обучая».

“LEARNING BY TEACHING” AS ONE OF EFFECTIVE METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO STUDENTS

O.O.Malinka

In the article such method of foreign languages teaching as learning by teaching is analyzed, its principles and tasks are defined and its effectiveness in the process of teaching foreign languages to students of nonlinguistic educational institutions is proved. Learning by teaching designates the method by [Jean-Pol Martin](#) that allows pupils and students to prepare and to teach [lessons](#), or parts of lessons. After intensive preparation by the teacher, students become responsible for their own learning and teaching. Among the advantages of the method there are: student work is more motivated, efficient, active and intensive due to lowered inhibitions and an increased sense of purpose; they gain important key qualifications like [teamwork](#), [planning](#) abilities, reliability, presentation and moderation skills, self-confidence. The method learning by teaching differs significantly from traditional ones, primarily because students gain new knowledge independently, the teacher in this case acts as a motivating element in the process of acquiring and assimilating knowledge.

Key words: foreign languages, effective methods of teaching, learning by teaching.

Вступ. Досліджуючи стандарти вищої професійної освіти протягом останніх років, не можна не відзначити помітне зростання рівня вимог до володіння іноземною мовою студентами нелінгвістичних навчальних закладів. При цьому володіння іноземною мовою охоплює не тільки уміння здобувати професійну інформацію. В умовах розширення сфер співробітництва з зарубіжними партнерами надзвичайно актуальною стає здатність взаємодіяти з іноземними колегами. Відповідно одним з найважливіших елементів професійної компетентності майбутніх фахівців є володіння іноземною мовою на рівні, доступному для сприйняття реципієнтом. Тому саме навчання іноземної мови як засобу комунікації у процесі майбутньої професійної діяльності є пріоритетним завданням викладачів.

Як засвідчує практика навчання, рівень сформованості наявних у студентів мовленнєвих умінь та навичок є, на жаль, низьким. Саме тому викладачам іноземної мови необхідно особливо ретельно підходити до підбору навчальних методів і застосовувати на практиці найефективніші з них.

Формулювання мети статті та завдань. В даній статті розглядається один з методів навчання іноземної мови – «вчимося навчаючи», визначаються його принципи, наводяться конкретні приклади застосування даного методу на занятті з іноземної мови та обґрунтовується його ефективність в навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. «Вчимося навчаючи» (з нім. Lernen durch Lehren, інші назви – «учіння через навчання», метод взаємного навчання) є діяльнісно-орієнтованим, конструктивістським методом, сутність якого полягає в тому, що студенти повинні самостійно (але не без контролю викладача) оволодівати новими знаннями та вміннями. Вони вчать, опрацьовуючи навчальний матеріал і повідомляючи його на занятті один одному. Основа цього методу, що може бути використаний в процесі навчання будь-якої дисципліни та в різних вікових групах, не є новою. Вислів «Docendo discimus» – «навчаючи, вчимося самі» – зустрічаємо ще у Сенеки. Досліджували метод взаємного навчання та вважали його досить ефективним такі вчені, як: Г.Кершенштейнер, Д.Дьюї та У.Кілпатрік, П.Петерсен, А.Гартнер, М.Колер та Ф.Ріссманн, Ж.-П. Мартан та ін. Німецький педагог Г.Кершенштейнер наголошував у своїй концепції робітничої школи важливість принципів спонтанності, фізичної праці та самостійності для повного розкриття потенціалу учня. А.Гартнер, М.Колер та Ф.Ріссманн у своїй праці «Діти навчають дітей: учіння через навчання» говорять про те, що залучення дітей до навчання та консультування їх ровесників є частиною фундаментальної реструктуризації освітнього процесу [5]. Широко розповсюдженим цей метод став завдяки заснованій в 1987 році Ж.-П. Мартаном мережі, що охоплює кілька тисяч учителів. З 2001 року метод «вчимося навчаючи» стає досить популярним у зв'язку зі шкільними реформами в Німеччині.

Згідно з пірамідою потреб А.Маслоу передача знання іншим задовольняє потребу у захищеності, соціальній взаємодії, соціальному визнанні, а також у самореалізації. Самі студенти прагнуть побудови знання. Їм необхідно оцінити, зважити, структурувати інформацію, щоб перетворити її у знання. Як вважає Ж.-П. Мартан, цей процес може відбуватися лише на основі інтенсивного спілкування. На його думку, метод взаємного навчання об'єднує поведінковий, когнітивний та комунікативний компоненти навчання. Студенти повинні зрозуміти матеріал, усвідомити його, активно поспілкуватися один з одним, щоб передати його іншим і при цьому постійно вживати та повторювати певні мовні структури [7].

У численних публікаціях про метод взаємного навчання описуються стратегії розвитку певних дидактичних і методичних умінь студентів. Показано, як студенти ознайомлюються з даним методом, як вони поступово переймають на себе все більше і все складніші функції викладача, як вони можуть вносити власні ідеї стосовно подачі навчального матеріалу та як збирають цей матеріал, проводять власні дослідження та розмірковують над тим, як зробити віднайдену інформацію цікавішою та більш презентабельною, як брати участь у плануванні заняття.

За допомогою даного методу, тобто переймаючи на себе функції викладача, студенти досягають наступних загальнодидактичних цілей: готуючись до презентації навчального матеріалу вони вчаться відрізняти важливе від неважливого; вони мають змогу обирати матеріал, який їм подобається (диференціювання) та здійснювати навчальний процес самостійно (автономія); оскільки презентація навчального матеріалу здійснюється переважно в парах (в малих групах) та після спільного попереднього обговорення, студенти вчаться співпрацювати; як стадія підготовки, так і стадія подачі матеріалу вимагають інтенсивної взаємодії, тому студенти набувають також певних комунікативних компетенцій; оскільки, повідомляючи матеріал одногрупникам, студенти і самі отримують знання, їх діяльність постійно супроводжується метарефлексією;

опрацьовуючи новий матеріал лише за незначної підтримки викладача, студенти здійснюють також певну дослідницьку діяльність [6].

Цілком зрозуміло, що теоретичні положення з дидактики та методики – це одне, а реалізація на практиці – інше. Однак, розглядаючи даний метод, слід підкреслити, що він виник внаслідок бажання відмовитися від існуючих недосконалих методів в загальній педагогічній практиці, внаслідок пошуку способів радикально змінити реальність заняття, відійти від того, як його проводить більшість вчителів іноземної мови. Це стосується як активної мовленнєвої діяльності переважно викладача в процесі проведення заняття, так і штучності ситуації, що створюється іноземною мовою на саме фронтальному занятті тощо [4].

Серед основних принципів методу «вчимося навчаючи» виділимо наступні:

- самостійність студентів у виборі тем;
- їх активна взаємодія на занятті (робота в парах, групова робота);
- правильне дозування нового матеріалу (він подається маленькими порціями, які поступово обробляються);
- викладач виступає у ролі режисера, який може втрутитись у творчий процес у разі необхідності, дає поради, переключає студентів на інші види діяльності, підтримує процес спілкування [6].

Застосовуючи метод «вчимося навчаючи» на заняттях зі студентами 1-4 курсів у процесі роботи з різними аспектами (читання, аудіювання, говоріння) ми обов'язково дотримуємося, поміж інших, принципу правильного дозування навчального матеріалу та поступового делегування студентам все складніших функцій викладача.

На початковому етапі студентам відводяться прості завдання, як от: виправлення домашнього завдання, читання диктанту тощо. Після фази адаптації від одного до двох тижнів вони отримують більш складні завдання: презентація нової лексичної теми (з введенням нових лексичних одиниць, їх закріпленням) чи пояснення нової граматичної теми. Викладач залишається на задньому плані і

втручається лише тоді, коли спілкування між студентами є незадовільним, або коли з'являється необхідність виправити помилки [7].

Поступово, набуваючи все більше дидактичних та методичних умінь, підвищуючи свій рівень знання іноземної мови, студенти отримують все більше і більше обсягу матеріалу для опрацювання, завдання ускладнюються (наприклад, їм доручається ведення дискусій).

Наведемо більш конкретні приклади видів роботи, організація та проведення яких може здійснюватися студентами на початковому етапі застосування даного методу. Виконання вправ на читання є, мабуть, найпростішим з них і може здійснюватися після того, як студенти засвоїли основні правила читання іноземною мовою (особливо коли мова йде про вивчення другої іноземної мови). Такий перелік висловлювань, які неодноразово знаходять застосування на занятті, може бути корисним при формулюванні інструкції до дії: «Open your books on page..., please./ We're going to do a reading exercise./ That's O.K./ That's not correct./Please, repeat.» тощо. Студент, що виступає в ролі викладача, уважно слухає, як читають його одногрупники, і за потреби коригує вимову. Викладач може втрутитися, якщо помилка не виправляється студентом. Закономірно, що перейняти на себе функцію викладача для виконання цього виду роботи прагнуть в першу чергу більш успішні студенти, але після того, як їх слабші одногрупники усвідомлюють, що це завдання для них не надто складне, вони теж активно включаються в роботу і наважуються спробувати себе в ролі викладача [6].

Робота з питаннями до тексту є ще одним відносно легким завданням, яке полягає в тому, що студенти задають питання до тексту, які вже надруковані в підручнику. Інструкція до виконання може бути сформульована наступним чином: «Please close your books, listen to my questions and answer them. Оскільки на початковому етапі використання даного методу мова йде про найпростіші питання, студенти різних рівнів знання мови можуть виконувати таке завдання, що не вимагає також спеціальної підготовки викладача до заняття. Він контролює лише вимову та правильність відповіді на питання. Проте, якщо проведення

даного завдання доручається студенту з низьким рівнем володіння мовою (що теж повинно практикуватися викладачем), то викладач повинен допомогти йому підготуватися до цього завдання. По суті, мова йде про контроль правильності його вимови та передбачення відповідей, які він може отримати в процесі опрацювання питань з одногрупниками [6].

Введення граматики може здійснюватися відносно рано студентами, коли мова йде про прості структури та закономірності. Чим складніша граматична конструкція чи явище, тим більше дидактичних та методичних компетенцій потрібно мати студенту-«викладачу» і тим вищий рівень знання мови він повинен мати.

Метод «вчимося навчаючи» має ряд переваг перед деякими традиційними методами навчання. Розглянемо основні з них.

Не всі студенти готові задавати питання викладачу, якщо вони не зрозуміли новий чи раніше опрацьований матеріал. В процесі спільної роботи вони з'ясовують один в одного все, що їм незрозуміло, і у випадку необхідності не бояться звернутися до викладача по допомогу.

Студенти вчаться самі бачити проблеми і знаходити шляхи їх розв'язання. У них формується власна думка, вони вчаться її відстоювати.

Переваги методу взаємного навчання особливо проявляються в процесі активного залучення слабших студентів, які отримують більше можливостей, ніж за фронтальної форми роботи на занятті. Студенти з низькими навчальними можливостями в групах висловлюються частіше, ніж зазвичай (в 10-15 разів), це свідчить про підвищення їх активності, що дозволяє успішніше формувати знання, уміння і навички. Застосування методу «вчимося навчаючи» дає значний ефект не тільки у навчанні, а і у вихованні студентів, які об'єднуючись в групи звикають працювати разом, вчаться знаходити спільну мову і долати труднощі спілкування. Сильніші студенти починають відчувати відповідальність за своїх менш підготовлених товаришів, а ті, в свою чергу, намагаються проявити себе в групі з кращої сторони [1].

Використання методу взаємного навчання знімає дискомфорту та внутрішню напругу студентів, позбавляє страху бути викликаним до дошки, дати неправильну відповідь. Навчальний простір стає для них місцем творчого польоту, реалізації їх інтелектуального та творчого потенціалу [1].

Як засвідчує практика, використання методу «вчимося навчаючи» на заняттях з іноземної мови сприяє підвищенню навчальної мотивації студентів, зростанню інтересу до вивчення даної дисципліни, кращому засвоєнню матеріалу, приходить відчуття задоволення не тільки результатами, але і власне процесом навчання. Слід частіше створювати ситуації гарантованого успіху. Адже «успіх дає сильний додатковий імпульс до активної діяльності, сприяє становленню гідності студента і групи; а ситуація успіху, таким чином, стає фактором розвитку особистості студента» [2, с.97].

Разом з тим у ході опитування викладачів було вказано на деякі недоліки цього методу, а саме: великі затрати часу на ознайомлення з методом та підготовку, небезпека одноманітності заняття в разі невтручання викладача, який повинен постійно методично скеровувати процес навчання, студенти в ролі викладачів не завжди можуть пояснити матеріал на відповідному рівні тощо. Ці недоліки можуть мати місце, але за умови компетентності та професійності викладача їх цілком можливо уникнути. Викладач повинен подбати про те, щоб студенти інтенсивно спілкувалися й створювали довгострокові, пов'язані з матеріалом контакти, тобто викладач повинен піклуватися про те, щоб студенти колективно продукували знання. Це відбувається найкраще в рамках невеликих дослідницьких проектів [3, с.170].

Метод учіння через навчання ґрунтується на конструюванні комунікативних умінь студентів та вимагає від них відкритості, дружелюбності, концентрації, для чого, зокрема, заохочується демократична поведінка. При цьому, здатність до комунікації у колективі стає основною якістю студентів. Викладачеві як організатору колективного самоаналізу необхідно піклуватися про те, щоб було досягнуто мету – доведення нового матеріалу до всіх студентів. Той факт, що знання за методом учіння через навчання презентуються студентами, які

не мають статусу експертів, привертає увагу одногрупників. У такий спосіб всіх студентів закликають працювати над покращенням ще незавершеного знання [3, с.171].

Висновки. Отже, сучасний метод «вчимось навчаючи» істотно відрізняється від традиційних методів передусім тим, що студенти самостійно опановують нові знання, викладач у даному випадку виступає мотивуючим елементом у процесі набуття й засвоєння знань. Першочергове завдання такого заняття полягає не в простому повідомленні нової інформації, а в забезпеченні інтерактивного спілкування студентів між собою, розвитку інтелекту, ерудиції, колективного мислення. Педагог повинен створити умови для вільної й продуктивної комунікації, пам'ятаючи при цьому, що наскільки компетентним є окремий студент, наскільки професійним є викладач, настільки добре працює весь колектив. Застосування методу «вчимось навчаючи» дозволяє залучити до роботи всіх студентів групи, сприяє виробленню соціально важливих навичок роботи в колективі, взаємодії з колективом, навичок проведення чи підтримки дискусії, обговорення будь-яких запропонованих до вивчення тем.

Література

1. Достоинства и недостатки метода взаимного обучения [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://www.newlypedagog.ru/nepjs-681-1.html> – Назва з екрану.
2. Малінка О.О. Педагогічні умови розвитку мотивації до вивчення іноземних мов студентами освітніх закладів культури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Малінка Олена Олександрівна. – Київ, 2010. – 212 с.
3. Семеріков С.О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі: Монографія / Науковий редактор академік АПН України, д.пед.н., проф. М.І. Жалдак. – Кривий Ріг: Мінерал; К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 340 с.
4. Finkbeiner, C. und Smasal, M. (2016). Sprachen lehren und lernen im Sekundarbereich I: Curriculare Dimension. In E. Burwitz-Melzer, G. Mehlhorn,

- C.Riemer, K.-R.Bausch & H.-J.Krumm (Hrsg.), Handbuch Fremdsprachenunterricht (S. 182-186). Tübingen: Narr.
5. Gartner, A. & al. (1971): Children Teach Children - Learning by Teaching. New-York: Harper & Row.
 6. Jean-Pol Martin & Rudolf Kelchner. Lernen durch lehren [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://www.lernen-durch-lehren.de/Material/Publikationen/timm.pdf> – Назва з екрану.
 7. J.-P.Martin. Lernen durch lehren: ein modernes Unterrichtskonzept [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://www.4teachers.de/url/5294> – Назва з екрану.